

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 22. října 2015 ve věci č. 10592/12 – *Jovanovic proti Švédsku*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal, že rozhodnutím o pokračování náhradní rodinné péče o dítě stěžovatelky nedošlo k porušení jejího práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelce se v červenci 2008 narodilo dítě. Dne 21. srpna 2008 bylo v nemocnici zjištěno, že dítě trpí rozsáhlým krvácením do mozku, a proto bylo hospitalizováno. Lékař vyslovil podezření, že s dítětem bylo špatně zacházeno, o čemž dne 25. srpna 2008 informoval orgán péče o dítě. Téhož dne orgán péče o dítě rozhodl o okamžitém předběžném svěřeni dítěte do ústavní výchovy. Rozhodnutí bylo potvrzeno soudem dne 2. září 2008; stěžovatelka se neodvolala. Rozsudkem z října 2008, který v březnu 2009 potvrdil odvolací soud, bylo dítě svěřeno do ústavní výchovy. Soud se opřel o lékařskou zprávu, ze které vyplývalo, že dítě trpělo syndromem třeseného dítěte (*shaken baby syndrome*), jehož následkem bylo závažné poranění mozku a trvalé psychické a fyzické postižení. Soud shledal, že zranění bylo dítěti způsobeno v době, kdy bylo v péči rodičů.

V mezidobí, dne 19. září 2008, bylo dítě spolu s rodiči převezeno z nemocnice do pečovatelského domu. Cílem tohoto opatření bylo ochránit dítě a zároveň vyhodnotit schopnosti rodičů pečovat o dítě. V posudku z prosince 2008 bylo stanoveno, že dítě bylo pro matku objektem, nikoli subjektem péče s jeho vlastními právy. V prosinci 2008 bylo zastaveno trestní stíhání rodičů, jelikož se nepodařilo prokázat týrání dítěte. V září 2009 bylo dítě svěřeno do náhradní rodinné péče manželskému páru.

V únoru 2010 stěžovatelka, v té době již rozvedená, podala orgánu péče o dítě žádost o ukončení náhradní rodinné péče o její dítě. Orgán péče o dítě měl k dispozici lékařskou zprávu specialisty na syndrom třeseného dítěte, který uvedl, že dítě tímto syndromem trpělo, život dítěte byl ohrožen, když s ním bylo třeseno, a že bude potřebovat doživotní péči. Konečně uvedl, že bez ohledu na to, který z rodičů způsobil dítěti zranění, druhý rodič dítě neochránil. V březnu 2010 byla žádost stěžovatelky zamítnuta. Stěžovatelka se obrátila na soud s tím, že se o dítě umí postarat a že zranění bylo dítěti způsobeno personálem nemocnice. Soud její návrh v srpnu 2010 zamítl s tím, že tvrzení stěžovatelky bylo spekulativní, že dítě navázalo vztahy s náhradními rodiči a že s dítětem bylo špatně zacházeno, když bylo v péči rodičů, přičemž okolnosti incidentu nebyly zcela vyjasněny. Odvolací soud následně vyhověl návrhu stěžovatelky na zpracování znaleckého posudku, který potvrdil závěry lékařů o syndromu třeseného dítěte. Na jednání v březnu 2011 stěžovatelka překvapivě obvinila otce dítěte ze způsobených zranění. V dubnu 2011 odvolací soud rozsudek potvrdil.

Styk stěžovatelky s dítětem byl postupně omezován až na frekvenci setkání jednou za dva měsíce, jelikož bylo zdokumentováno, že návštěvy stěžovatelky měly na dítě negativní vliv. Posléze byl styk rozšířen na 1,5 hodiny měsíčně.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 Odst. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že řízení o nařízení a pokračování veřejné péče o její dítě bylo v rozporu s požadavky spravedlnosti ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy a že vnitrostátní orgány opomněly pravidelně přezkoumávat prodloužení veřejné péče.

Soud zdůraznil, že jelikož mu přísluší skutkový stav věci právně kvalifikovat, pokládá za vhodné zkoumat námitky vznesené stěžovatelkou výlučně z hlediska článku 8 Úmluvy, který požaduje, aby

rozhodovací proces vedoucí k zásahu do práv byl spravedlivý a respektoval zájmy, jejichž ochranu článek 8 ukládá (*Kutzner proti Německu*, č. 46544/99, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 56).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka s odkazem na článek 8 Úmluvy především tvrdila, že pokračování náhradní rodinné péče nebylo v souladu s respektováním jejího práva na rodinný život.

a) K přijatelnosti stížnosti

Soud se předně zabýval námitkou vlády, že stěžovatelka nepodala žádost o náhradu škody. Soud připustil, že v jiných případech proti Švédsku rozhodl, že stěžovatelé zpravidla měli před tím, než se obrátili na Soud, podat žádost o náhradu škody (*Marinkovic proti Švédsku*, č. 43570/10, rozhodnutí ze dne 10. prosince 2013, § 39 a 41). Na rozdíl od projednávané věci, ve které tvrzené porušení trvalo, jelikož dítě setrvalo ve veřejné péči, se však jednalo o případy, kde bylo namítané porušení práv ukončeno, a kdy tedy náhrada škody mohla být považována za vhodnou a dostatečnou nápravu. Na projednávanou věc je ovšem podle Soudu třeba nahlížet jinak, a není tudíž možné striktně vyžadovat podání žaloby na náhradu škody, jelikož ta by vedla pouze k peněžní náhradě a neukončila by pokračující stav (*Johansson-Prakt a Salehzade proti Švédsku*, č. 8610/11, rozhodnutí ze dne 16. prosince 2014, § 49–60). Jelikož hlavním cílem stěžovatelky bylo navrácení dítěte do její péče, peněžní náhrada nebylo dle Soudu v projednávané věci možné považovat za účinný prostředek nápravy. Soud proto prohlásil stížnost za přijatelnou.

b) K odůvodněnosti stížnosti

Soud úvodem konstatoval, že byť se stížnost týká toliko pokračování nařízené náhradní rodinné péče, je předmětné řízení třeba hodnotit v kontextu předchozích řízení o nařízení ústavní výchovy a omezení styku.

Soud uvedl, že být spolu je pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života a opatření bránící takovému spolužití představuje zásah do práva zaručeného článkem 8 Úmluvy, který musí být v souladu se zákonem, sledovat legitimní cíl a být přiměřený sledovanému účelu.

V projednávané věci bylo sporná toliko otázka, zda předmětné rozhodnutí orgánu péče o dítě spočívající v pokračování náhradní rodinné péče, které zasáhlo do práva stěžovatelky na respektování jejího rodinného života, bylo v demokratické společnosti nezbytné. Soud připomněl, že v tomto ohledu požívají vnitrostátní orgány z důvodu svého přímého kontaktu s dotčenými osobami prostoru pro uvážení [*Olsson proti Švédsku*, (č. 2), č. 13441/87, rozsudek ze dne 27. listopadu 1992, § 90–91]. Rozdělení rodiny nicméně představuje velmi závažný zásah do rodinného života a takové opatření se musí opírat o dostatečně závažné argumenty motivované zájmem dítěte. Soud proto v této oblasti provádí pečlivý přezkum. Odebrání dítěte do náhradní péče by zásadně mělo být dočasným řešením a ukončeno, jakmile to okolnosti dovolí. Hlavní roli hraje přitom nejlepší zájem dítěte, který může převážit nad zájmy rodičů (*Johansen proti Norsku*, č. 17383/90, rozsudek 7. srpna 1996, § 78).

Ve vztahu k projednávané věci Soud uvedl, že orgán péče o dítě v rodině poprvé zasahoval v srpnu 2008. V říjnu téhož roku pak soud svěřil dítě do ústavní výchovy. Ačkoli nebyla v rámci trestního řízení vina rodičů prokázána, příslušné orgány měly legitimní, vážné a podložené obavy o bezpečí dítěte v péči rodičů a jejich primární povinností bylo ochránit dítě před další možnou újmou. Jejich rozhodnutí umístit dítě do ústavní výchovy tak bylo dle Soudu zcela namístě.

Pokud jde o rozhodnutí orgánu péče o dítě z března 2010 o pokračování náhradní rodinné péče, Soud konstatoval, že v uvedené dobu bylo dítě ve veřejné péči po dobu jednoho roku a sedmi měsíců, z toho zhruba rok v rodinné péči, kde dobře prospívalo. Nadto styk stěžovatelky s dítětem byl omezen, jelikož dítě potřebovalo klidné stabilní prostředí a bylo vysledováno, že návštěvy stěžovatelky mají na psychický stav dítěte neblahý vliv. V žádosti o ukončení náhradní rodinné péče stěžovatelka uváděla, že újma byla dítěti způsobena v nemocnici a že byla schopna se o dítě postarat. Soud uvedl, že již v posudku vydaném v prosinci 2008 vyplývalo, že stěžovatelka dítě vnímá jako objekt,

nikoli jako subjekt péče. Soud si byl vědom obtížné situace, ve které se stěžovatelka nacházela v souvislosti se zraněními dítěte, když se navíc musela vypořádat s obviněním, že zranění dítěti způsobili rodiče, avšak skutečnost, že po roce a půl stále odmítala připustit si zranění dítěte, vedla, s podporou lékařských zpráv, k odůvodněným obavám o bezpečí dítěte a jeho zdravý vývoj. Pochybnosti vzbuzovalo i následné tvrzení stěžovatelky, které se týkalo způsobení zranění otcem dítěte. Nebylo zřejmé, co způsobilo náhlý obrat ve výpovědi stěžovatelky, která do té doby tvrdila, že neměla důvod otce podezírat, obzvláště za situace, kdy lékařské zprávy zcela jasně hovořily o syndromu třeseného dítěte. Za stavu, kdy nebylo objasněno, kdo dítěti způsobil závažná doživotní zranění, měly v době rozhodnutí o pokračování náhradní rodinné péče v březnu 2010 příslušné orgány legitimní obavy o dítě, které se nacházelo ve zranitelném postavení a potřebovalo rozsáhlou péči. Nejlepší zájem dítěte tak převážil nad zájmem stěžovatelky na sloučení rodiny.

Soud dodal, že stěžovatelka byla právně zastoupena, byla na jednáních před soudy vyslechnuta, mohla předložit písemné důkazy a navrhnout výslech svědků. Její žádosti o vypracování znaleckého posudku bylo rovněž vyhověno. Současně měla možnost se proti všem rozhodnutím odvolat, čehož v některých případech využila. Nelze tak dojít k závěru, že příslušné orgány včetně soudů byly zaujaté či že by se stěžovatelce nedostalo spravedlivého procesu. Stejně tak nic nesvědčí o tom, že by rozhodnutí o nařízení náhradní rodinné péče nebyla každých šest měsíců přezkoumána orgánem péče o dítě, jak bylo stanoveno zákonem. Stěžovatelka tak měla možnost hájit své zájmy.

S ohledem na výše uvedené a prostor státu pro uvážení Soud rozhodl, že rozhodnutím o dítě o setrvání dítěte v náhradní rodinné péči nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.